

44

האור והמקור

תניא שער היחוד והאמונה | פרק ג

מה שהעין אינה רואה

למדנו שהמציאות היא למעשה אֵין שהופך ליש בכוח דבר ה' הנותן לו קיום וממשות, ובלי החיות האלוקית הזאת העולם יחזור אל האין ויתבטל לחלוטין. מכאן אנחנו יכולים להבין את עומק משמעות הפסוק "אין עוד מלבדו". המציאות הגשמית, שנראית לנו קיימת כל כך, עצמאית ונפרדת מה', היא רק ביטוי קלוש, השתקפות לדבר ה' המקיים אותה, וביחס אליו היא אין ואפס גם בזמן שהיא קיימת. אין עוד מציאות מלבד ה'.

אם התפיסה שלנו לא הייתה מצומצמת ומוגבלת, והחושים שלנו היו מסוגלים לקלוט את הכוחות הרוחניים, היינו רואים בחוש שהבריא כולה היא דיבור אלוכי. המציאות החומרית שנוצרת מן האין בעקבות הדיבור הזה היא כל כך חסרת ערך לעומתו, עד שלא היינו מבחינים בה. אולם ה' נתן לנו עיניים מוגבלות, שמסוגלות לתפוס רק את הביטוי הגשמי של הדיבור האלוכי ולא את דבר ה' עצמו, ומכיוון שכך אנחנו חווים את המציאות כממשית, קיימת ומנותקת מה'.

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֹהִים

כֹּל מְשֻׁכָּל עַל דְּבַר יְבִין לְאִשׁוּרָו, אֵיךְ שֶׁכָּל נִבְרָא וְיֵשׁ הוּא בְּאֵמֶת נִחְשָׁב
לְאֵין וְאֵפֶס מִמֶּשׁ

לְגִבֵּי כַח הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּיּוֹ שֶׁבִּנְפֻעַל, הַמְּהַרְהֵ אֹתוֹ תְּמִיד וּמוֹצִיאֵ מֵאֵין מִמֶּשׁ
לִישׁ

וַיְמַה שֶׁכָּל נִבְרָא וְנִפְעַל נִרְאֶה לָנוּ לִישׁ וּמִמְשׁוֹת

זֶהוּ, מִחֲמַת שְׂאֵין אָנוּ מְשִׁיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בִשְׂרָ אֶת כַּח ה' וְרוּחַ פִּיּוֹ שֶׁבִּנְבְּרָא

אֲבָל אֵלֹהֵי נִתְּנָה רְשׁוּת לְעֵין לְרֵאוֹת וּלְהִשָּׁיֵג אֶת הַחַיּוֹת וְרוּחַנִיּוֹת שֶׁבְּכָל
נְבִרָא, הַשׁוֹפֵעַ בּוֹ מִמוֹצֵא פִי ה' וְרוּחַ פִּי
לֹא הָיָה גִשְׁמִיּוֹת הַנְּבִרָא וְחִמְרוֹ וּמִמָּשׁוֹ נִרְאָה כְּלָל לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא בְּטָל
בְּמִצְיָאוֹת מִמָּשׁ לְגִבֵי הַחַיּוֹת וְהַרוּחַנִיּוֹת שֶׁבּוֹ
מֵאַחַר שֶׁמִּבְּלַעְדֵי הַרוּחַנִיּוֹת, הָיָה אֵין וְאַפְסֵי מִמָּשׁ, כְּמוֹ קֶדֶם שֵׁשֶׁת יָמֵי
בְּרֵאשִׁית מִמָּשׁ
וְהַרוּחַנִיּוֹת הַשׁוֹפֵעַ עָלָיו מִמוֹצֵא פִי ה' וְרוּחַ פִּי, הוּא לְבָדוֹ הַמוֹצִיא וְתָמִיד
מֵאַפְסֵי וְאֵין לִישׁ, וּמֵהֵנָּה אוֹתוֹ
אִם כֵּן, אַפְסֵי בְּלַעְדוֹ בְּאַמֶּת.

האור שיוצא מן השמש

כדי לתאר את היחס בין הכוח האלוקי שפועל בעולם ובין הבריאה עצמה חוזר בעל התניא למשל אור השמש: מנקודת המבט שעל כדור הארץ, אנחנו יכולים לראות את השמש עצמה וגם את האור שיוצא ממנה ומגיע עד אלינו ומאיר לנו. מקור האור הזה הוא השמש, וככל שמתקרבים אל השמש האור הולך ומתחזק, עד שבתוך שמש האור קיים בעוצמה הגבוהה ביותר.

אולם כאשר מביטים מתוך השמש עצמה, אי אפשר כבר להבדיל בין השמש ובין האור היוצא ממנה. השמש היא מקור האור, היא מאירה כולה, ובתוכה אין עוד משמעות לאור שיוצא ממנה. היא כולה כדור אחד של אור.

ההבחנה באור השמש באופן נפרד מהשמש עצמה אפשרית רק ממרחק, רק מנקודת המבט שמחוץ לשמש, אולם במקור האור עצמו, האור היוצא ממנו מתבטל ואינו נראה.

כך גם היחס בין הבורא לבריאה: ה' הוא מקור החיות של העולם כולו. כל הבריאה היא התנוצצות של מקור האור האלוקי, שהופך אין ליש ומהווה את המציאות. ולכן בתוך גדרי העולם, מתחת השמים, האורות והניצוצות הללו ניכרים ונראים מציאותיים וממשיים. אולם מנקודת המבט של ה', מקור האור, כל האורות והניצוצות בטלים ומתאפסים. אין משמעות להארה ביחס למקור האור עצמו, ואין משמעות לקיום הבריאה ביחס למקור הקיום עצמו, ולכן אין עוד מלבדו.

המשל על אור השמש מסביר בצורה מדויקת את היחס בין הבורא לבריאה, ואת הסתירה שיש בין החוויה הפשוטה שלנו, שהעולם קיים ונפרד מאלוקות, ובין האמת - שהעולם בטל בפני דבר ה' המחיה ומקיים אותו. אך יש פגם אחד במשל: השמש נמצאת מחוץ לכדור הארץ ולכוכבים האחרים ולכן האור שלה יוצא ומתפשט ממנה אל החלל הסובב אותה, ושם אפשר להבחין בין אור השמש לשמש עצמה. אבל ה' אינו מנותק מן העולם. הוא אינו נמצא רק בשמים או מעל השמים אלא בכל מקום. הבריאה כולה נמצאת כל הזמן במקור שלה, שהוא אמנם אינו גלוי לעיניים הגשמיות שלנו אך הוא נוכח כאן כל הזמן.

אם כן, איך ייתכן שהנבראים בטבעם אינם בטלים ומתאפסים מול מקור קיומם האלוקי?

והמשל לזה הוא, אור השמש המאיר לארץ ולדרים
 שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל, מאיר על הארץ
 ובחלל העולם
 והנה, זה פשוט, שאור זיוו הזה ישנו גם כן בגוף וחסד כדור השמש עצמו
 שבשמים
 שאם מתפשט ומאיר למרחוק כל כך, כל שכן שיוכל להאיר במקומו ממש
 רק ששם, במקומו ממש, נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש, כי בטל ממש
 במציאות לגבי גוף כדור השמש, שהוא מקור האור והזיו הזה
 שהזיו והאור הזה אינו, רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש
 רק בחלל העולם, תחת כל השמים ועל הארץ, שאין כאן גוף כדור השמש
 במציאות – נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל, ונופל עליו כאן
 שם "יש" באמת
 מה שאין כן כשהוא במקורו בגוף השמש – אין נופל עליו שם "יש" כלל,
 רק שם "אין" ו"אפס", כי באמת, הוא שם לאין ואפס ממש
 שאין מאיר שם רק מקורו לבדו, שהוא גוף השמש המאיר, ואפס בלעדו
 וכדברים האלה ממש, בדמותם בצלמם, הם כל הברואים – לגבי שפע
 האלהי מרוח פיו, השופע עליהם ומהוה אותם, והוא מקורם
 והם עצמם, אינם, רק כמו אור זיוו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע
 ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש
 ולכן הם בטלים במציאות לגבי מקורם, כמו אור השמש שבטל במציאות
 ונחשב לאין ואפס ממש
 ואינו נקרא בשם "יש" כלל כשהוא במקורו, רק תחת השמים – שאין שם
 מקורו
 כך כל הברואים, אין נופל עליהם שם "יש" כלל, אלא לעיני בשר שלנו,
 שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור, שהוא רוח ה' המהוה אותם
 ולכן נראה לעינינו גשמיות הנבראים וחסד וממש שם יש גמור, כמו
 שנראה אור השמש יש גמור כשאינו במקורו
 רק שבזה, אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה

שִׁבְמוֹשָׁל, אֵינְ הַמְקוֹר בְּמִצִּיאוֹת כָּל־ל בְּחִלְלֵ הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאָה שָׁם
אֹדוּר לִישׁ גָּמוּר

מֵה־שְׁאִין־כֶּן כָּל הַבְּרוּאִים, הֵם בְּמִקְוֵי תְּמִיד, רַק שְׁאִין הַמְקוֹר נִרְאָה
לְעֵינֵי בָּשָׂר

וְלָמָּה אֵינָם בְּטִלִים בְּמִצִּיאוֹת לְמִקְוֵי?

אֵךְ לְהִבִּין זֶה – צָרִיךְ לְהַקְדִים.

בעל התניא בחר לסיים את הפרק הזה בשאלה. שאלה שנקודת הוודאות שלה היא בכך שאין עוד מלבד ה', ונקודת הספק שלה היא בקיום הממשי של המציאות. בפרק הבא נקבל תשובה לשאלה הזאת, אך לפני כן אנחנו נותנים לשאלה להדהד בתוכנו: איך ייתכן שאנחנו, והבריאה כולה, איננו בטלים ומתאפסים מול ה', מקור הקיום שלנו?

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. מה ההבדל בין ההבחנה באור השמש מנקודת המבט על פני כדור הארץ לבין ההבחנה בו מנקודת המבט של השמש עצמה?
2. מדוע אנו חשים שאנחנו קיימים, אך מנקודת המבט האלוקית אנחנו מתאפסים מול ה'?
3. מה ההבדל בין משל אור השמש לנמשל?